

SYLABUS

DOTYCZY CYKLU KSZTAŁCENIA 2023- 2026 (skrajne daty)

Rok akademicki 2023/2024

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O PRZEDMIOCIE

Nazwa przedmiotu	Historia prasy do XIX wieku
Kod przedmiotu	IC1/13.1
Nazwa jednostki prowadzącej kierunek	Kolegium Nauk Humanistycznych
Nazwa jednostki realizującej przedmiot	Instytut Polonistyki i Dziennikarstwa
Kierunek studiów	Dziennikarstwo i komunikacja społeczna
Poziom studiów	studia pierwszego stopnia
Profil	ogólnoakademicki
Forma studiów	stacjonarne
Rok i semestr/y studiów	1 rok, sem. I
Rodzaj przedmiotu	kierunkowy
Język wykładowy	polski
Koordynator	dr hab. prof. UR Jolanta Kowal (członkini Zespołu Programowego kierunku studiów DiKS)
Imię i nazwisko osoby prowadzącej / osób prowadzących	dr hab. prof. UR Jolanta Kowal (autorka programu)

1.1. Formy zajęć dydaktycznych, wymiar godzin i punktów ECTS

Semestr (nr)	Wykł.	Ćw.	Konw.	Lab.	Sem.	ZP	Prakt.	Inne (jakie?)	Liczba pkt. ECTS
1		15							1

1.2. Sposób realizacji zajęć

x zajęcia w formie tradycyjnej

x zajęcia realizowane z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość (zajęcia prowadzone są w formie zdalnej, jeśli wynika to z aktualnie obowiązujących przepisów).

1.3. Forma zaliczenia przedmiotu (z toku)

ćwiczenia – zaliczenie na ocenę

2. WYMAGANIA WSTĘPNE

Ogólna wiedza z zakresu historii i kultury polskiej, a także z zakresu rozwoju rynku prasowego w Polsce (do końca wieku XVIII), na poziomie szkoły ponadpodstawowej.

3. CELE, EFEKTY UCZENIA SIĘ, TREŚCI PROGRAMOWE I STOSOWANE METODY DYDAKTYCZNE

3.1. Cele przedmiotu

C ₁	Zapoznanie Studentów z najważniejszymi etapami rozwoju prasy (głównie w Polsce) od początków do końca wieku XVIII.
C ₂	Zapoznanie Studentów z koncepcjami prasy oraz sylwetkami wybitnych redaktorów różnych epok (do końca wieku XVIII).
C ₃	Zapoznanie Studentów z rolą i wpływem prasy na społeczeństwo w różnych epokach (do końca wieku XVIII).

3.2. Efekty uczenia się dla przedmiotu

EK (efekt uczenia się)	Treść efektu uczenia się zdefiniowanego dla przedmiotu	Odniesienie do efektów kierunkowych
EK_01	Student/ka zna najważniejsze etapy rozwoju prasy (głównie w Polsce) od początków do końca wieku XVIII. Student/ka rozumie prawidłowości i zależności między historią prasy i dziennikarstwem a historią polityczną i historią literatury.	K_Wo1, K_Wo2, K_Wo3
EK_02	Student(ka) potrafi formułować i analizować problemy badawcze związane z rozwojem prasy polskiej oraz przedstawiać wyniki swoich badań; posiada umiejętność integrowania wiedzy z zakresu historii, literatury, socjologii i komunikacji społecznej.	K_Uo9
EK_03	Student/ka, poznając rolę prasy XVIII w. dla rozwoju społeczeństwa, ma świadomość zobowiązań społecznych dziennikarza i wprowadza je w życie.	K_Ko3

3.3. Treści programowe

A. Problematyka wykładu

Treści merytoryczne
-

B. Problematyka ćwiczeń audytoryjnych, konwersatoryjnych, laboratoryjnych, zajęć praktycznych

Treści merytoryczne
Zajęcia organizacyjne (zapoznanie Studentów z programem zajęć, warunkami zaliczenia przedmiotu).
Historia prasy jako rozdział ogólnej historii komunikacji masowej. Rola i funkcje prasy.
Główne etapy w rozwoju prasy w Polsce; od początku do roku 1830 – warunki rozwoju.
Prasa dawnej Rzeczypospolitej: <ul style="list-style-type: none">
• prasa ulotna, gazety pisane,
• „Merkuriusz Polski Ordynaryjny” (1661 r.) – najstarsza polska gazeta periodyczna
• gazety „seryjne” („Wiadomości różne Cudzoziemskie” 1696–1705),
• pierwsze polskie periodyki: „Nowiny Polskie” 1729 – „Kurier Polski” (1729–1760) –

„Kurier Warszawski” (1760–1765); „Uprzywilejowane Wiadomości z Cudzych Krajów” (1729–1765); „Relato Refero” (1729) – „Wiadomości Warszawskie (1765–1774) – „Gazeta Warszawska” (1774–1939),

- czasopisma i magazyny epoki oświecenia („Warschauer Bibliothek” 1753–1755; „Acta Litteraria” 1755–1756; „Nowe Wiadomości Ekonomiczne i Uczone” 1758–1761; „Monitor” 1763; „Monitor” 1765–1785; „Pamiętnik Polityczny i Historyczny” 1782–1784),
- prasa literacka („Zabawy Przyjemne i Pożyteczne” 1770–1777; „Dziennik Warszawski” 1784–1785),
- prasa Sejmu Czteroletniego („Gazeta Narodowa i Obca” 1791–1792; „Gazette de Varsovie” 1791–1793; „Korespondent Warszawski” 1792–1796),
- rynek prasowy po obaleniu Konstytucji 3 Maja,
- prasa insurekcji 1794 roku („Gazeta Wolna Warszawska” 1794; „Korespondent Narodowy i Zagraniczny” 1794; „Gazeta Warszawska Patriotyczna” 1794; „Gazeta Rządowa” 1794),
- przedsięwzięcia prasowe po upadku państwa („Gazeta Warszawska 1796–1806; „Kurier Litewski” 1796–1806; „Gazeta Krakowska” 1796–1806).

Źródła informacji w prasie polskiej XVIII wieku.

Sytuacja prawna prasy w I Rzeczypospolitej. Cenzura prewencyjna.

Zawód dziennikarski w dawnej Rzeczypospolitej.

Nakłady i czytelnictwo prasy w XVIII w.

Rola prasy w kształtowaniu się kultury narodowej.

Zajęcia zaliczeniowe.

3.4 Metody dydaktyczne

ćwiczenia z prezentacją multimedialną/ dyskusja/ elementy wykładu

4. METODY I KRYTERIA OCENY

4.1. Sposoby weryfikacji efektów uczenia się

Symbol efektu	Metody oceny efektów uczenia się	Forma zajęć dydaktycznych
EK_01	ocena prezentacji multimedialnej, obserwacja dyskusji i aktywności w trakcie zajęć	ćw.
EK_02	obserwacja w trakcie zajęć, ocena wypowiedzi	ćw.
EK_03	obserwacja w trakcie zajęć	ćw.

4.2. Warunki zaliczenia przedmiotu (kryteria oceniania)

Warunkiem zaliczenia przedmiotu jest osiągnięcie przez Studenta/Studentkę wszystkich efektów uczenia się zdefiniowanych dla tego przedmiotu.

Ocena końcowa z przedmiotu obejmuje:

- ocenę przygotowanych prezentacji,
- ocenę wypowiedzi ustnych i pisemnych,
- stopień opanowanej wiedzy i aktywność podczas zajęć (oceny formujące);

Obligatoryjna jest także obecność na zajęciach.

5. CAŁKOWITY NAKŁAD PRACY STUDENTA POTRZEBNY DO OSIĄGNIĘCIA ZAŁOŻONYCH EFEKTÓW W GODZINACH ORAZ PUNKTACH ECTS

Forma aktywności	Średnia liczba godzin na zrealizowanie aktywności
Godziny kontaktowe wynikające z harmonogramu studiów	15
Inne z udziałem nauczyciela akademickiego (udział w konsultacjach, egzaminie)	1
Godziny niekontaktowe – praca własna Studenta (przygotowanie do zajęć, egzaminu, napisanie referatu itp.)	14
SUMA GODZIN	30
SUMARYCZNA LICZBA PUNKTÓW ECTS	1

6. PRAKTYKI ZAWODOWE W RAMACH PRZEDMIOTU

Wymiar godzinowy	nie dotyczy
Zasady i formy odbywania praktyk	

7. LITERATURA

Literatura podstawowa

Adamczyk J., *Początki polskiej produkcji czasopiśmienniczej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Warszawskiego. Prasoznawstwo” 1956, nr 2, s. 45-115.

Aleksandrowska E., *„Zabawy Przyjemne i Pożyteczne” 1770-1777*, Warszawa 1999.

Buchwald-Pelcowa P., *Cenzura w dawnej Polsce: między prasą drukarską a stosem*, Warszawa 1997.

Ciechowski W., *Czasopisma polskie na Litwie [1760-1864]*, „Kwartalnik Litewski” 1910, R. I, t. 2, s. 39-66; nr 3, s. 14-40; nr 4, s. 67-96; 1911, t. 5, nr 2, s. 101-124.

Dziki S., *Dzieje prasy polskiej do 1989 r.*, [w:] *Słownik wiedzy o mediach*, pod red. E. Chudzińskiego, Warszawa 2007, s. 69-94.

Dziki S., *Prasa w rozwoju historycznym*, [w:] *Dziennikarstwo i świat mediów*, pod red. Z. Bauera, Kraków 2000, s. 32-58.

Giełżyński W., *Prasa warszawska 1661-1914*, Warszawa 1962.

Historia prasy polskiej a kształtowanie się kultury narodowej. Sympozjum historyków prasy..., pod red. J. Skrzypka, t. 1, Warszawa 1967.

Hombek D., *Dzieje prasy polskiej wiek XVIII (do 1795 r.)*, Kielce 2016.

Homola-Skąpska I., *Pamiętnik Historyczno-Polityczny Piotra Świtkowskiego: 1782-1792*, Kraków 1960.

Jakubénas R., *Prasa Wielkiego Księstwa Litewskiego w II połowie XVIII wieku*, Kraków 2005.

Kaleta R., Klimowicz M., *Prekursorzy Oświecenia: Monitor z roku 1763 na tle swoich czasów*, Wrocław 1953.

Kazlauskaitė J., *Vilniaus periodiniai 1760-1918. Bibliografija ro dykle*, Vilniaus 1988. (Rec. Bara-

nowski H., „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1990, nr 2).

Klimowicz M., „Zabawy Przyjemne i Pożyteczne” szkołą nowej poezji, [w:] tegoż, *Oświecenie*, Warszawa 1998.

Kowal J., *Czasopiśmiennictwo polskie na Litwie w latach 1795-1830. Stan badań z perspektywy literaturoznawczej*, [w:] „Rzucając wyzwanie ludzkiemu przemijaniu...”. *Zagadnienia literackie oświecenia postanistawowskiego i inne. Księga pamiątkowa w dziesięciolecie śmierci Profesora Piotra Żbikowskiego*, pod red. M. Nalepy, J. Kowal, R. Magrysia, Rzeszów 2021.

Kowal J., *Rola wileńskiego typografa Józefa Zawadzkiego w rozwoju czasopiśmiennictwa polskiego na Litwie w epoce porobiorowej*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Litteraria Polonica” 2016, nr 4(34).

Kucharski A., *Polskie gazety rękopiśmienne XVII wieku*, „Silva Rerum” (dostęp on-line: wilanow-palac.pl/polskie_gazety_rekopismienne_xvii_wieku.html).

Lankau J., *Prasa staropolska na tle rozwoju prasy w Europie 1513-1729*, Kraków 1960.

Lewandowski P., *Z historii prasy polskiej. „Wiadomości różne Cudzoziemskie”, jako przykład rozwoju gazet seryjnych w Polsce na przełomie XVII i XVIII wieku*, Toruń 2015.

Libiszowska Z., *Pierwsza gazeta polska „Mercuriusz Polski” i jego rola w walce o reformację w połowie XVII w.*, „Prace Polonistyczne” 1955, t. 12.

Lipiński T., *O gazetach pisanych w Polsce i niektóre z nich wyjątki*, „Biblioteka Warszawska” 1845, t. 4, s. 184-196.

Łojek J., *Dziennikarze i prasa w Warszawie w XVIII wieku*, Warszawa 1960.

Łojek J., *Historia prasy polskiej w kształtowaniu się kultury narodowej*, t. 1, Warszawa 1967.

Łojek J., *Polityczna rola prasy polskiej 1661-1831*, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1980, nr 2, s. 7-13.

Łojek J., *Prasa polska w latach 1661-1864*, Warszawa 1976.

Łojek J., *Prasa w życiu społeczeństwa polskiego w epoce rozbiorów*, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1982, nr 3-4, s. 133-144.

Łojek J., *W sprawie najstarszych czasopism polskich*, „Kwartalnik Prasoznawczy” 1957, nr 2 (tu: „Pocztą Królewiecka”, „Mercuriusz Polski” z r. 1661, „Mercurius Polonius” z 1698 r.).

Łojek J., *Ze studiów nad czytelnictwem prasy w Polsce w końcu XVIII wieku (1780-1793)*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1963 (tu: rozprawdanie i zasięg „Gazety Warszawskiej” i „Gazety Narodowej i Obcej”; struktura społeczna czytelników „Pamiętnika Historyczno-Politycznego”; „Korespondent Warszawski” i jego stosunki z czytelnikami).

Łojek J., Myśliński J., Władyka W., *Dzieje prasy polskiej*, Warszawa 1988.

Łossowska-Zaporowska I., „Korespondent Warszawski” w latach 1792-1796, Warszawa 1969.

Majewska-Grzegorzczukowa R., „Mercuriusz Polski z 1661 roku i początki periodycznego piśmiennictwa polskiego”, „Przegląd Nauk Historycznych i Społecznych” 1956, z. 7.

Maliszewski K., *Gazety rękopiśmienne jako specyficzne medium informacyjne w staropolskim systemie transferu informacji i komunikacji społecznej*, [w:] tegoż, *W kręgu staropolskich wyobrażeń o świecie*, Lublin 2006.

Maślanka J., *Encyklopedia wiedzy o prasie*, Wrocław 1976.

Młynarski Z., *Zarys historii prasy polskiej*, cz. 1 (do 1864 r.), Warszawa 1956.

„Monitor” 1765-1785: wybór, oprac. i wstępem poprzedziła E. Aleksandrowska, Wrocław 1976, BN I/226.

Ostrowski T., *Poufne wieści z oświeconej Warszawy. Gazetki pisane z roku 1782*, oprac. R. Kalenta, Wrocław 1972.

Platt J., *Wstęp [do:] „Zabawy Przyjemne i Pożyteczne” 1770-1777*, oprac. i wstępem poprzedził J. Platt, Wrocław 1968, BN I/195.

Platt J., *„Zabawy Przyjemne i Pożyteczne” 1770-1777. Zarys monografii pierwszego polskiego czasopisma literackiego*, Gdańsk 1986.

Przyboś A., *„Mercuriusz Polski” z 1661 roku pierwsze polskie czasopismo*, „Mówią Wieki” 1961, nr 1.

Rejter A., *Polifoniczność gatunkowa „Mercuriusza Polskiego” z 1661 roku*, „Napis” 2000, ser. VI, s. 7-17.

Rott D., *Początki prasy w Polsce. Od Anonima tzw. Galla do Jana Aleksandra Górczyna*, „Studia Medioznawcze” 2011, nr 2 (45).

W kręgu prasy dawnej i współczesnej. Wybrane problemy (1), pod red. J. Kowal, M. Patro-Kucab i P. Podolskiej, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2021.

Widacka H., *Gazetki pisane w XVIII wieku*, „Silva Rerum” (dostęp on-line: www.wilanow-palac.pl/gazetki_pisane_w_xviii_wieku.html).

Zawadzki K., *Początki prasy polskiej: gazety ulotne i seryjne XVI-XVIII wieku*, Warszawa 2002.

Zawadzki K., *Gazety ulotne polskie i Polski dotyczące XVI-XVIII wieku. Bibliografia*. T. 1-3 (T. 1: 1514-1661, Warszawa 1977; T. 2: 1662-1728, Warszawa 1984; T. 3: 1501-1725, Warszawa 1990).

Zawadzki K., *„Wiadomości różne Cudzoziemskie” 1696-1705*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2001, R. XXXIII-XXXIV.

Zgorzelski R., *Skąd się wzięły gazety?*, „Silva Rerum” [https://www.wilanow-palac.pl/skad_sie_wziely_gazety.html].

Żbikowski P., *Pod rządami Franciszka Habsburga – cesarza Austrii. „Gazeta Krakowska” 1796-1806*, Lublin 2012.

Żbikowski P., *W imperium carów. „Kurier Litewski” 1796-1806*, Lublin 2014.

Żbikowski P., *W monarchii pruskiej. „Gazeta Warszawska” 1796-1806*, Lublin 2013.

Literatura uzupełniająca:

Aleksandrowska E., *Czasopiśmiennictwo*, [w:] *Słownik literatury polskiego Oświecenia*, pod red. T. Kostkiewiczowej, Wrocław 1991.

Bajka Z., *Historia mediów*, Kraków 2008.

Bar A., *Dzieje prasy*, Kraków 1948.

Briggs A., Burke P., *Spółeczna historia mediów: od Gutenberga do Internetu*, przeł. J. Jedliński, Warszawa 2010.

Buła A., *Katalog gazet pisanych z XVIII wieku (1701–1794) w zbiorach Biblioteki Zakładu Narodowego Ossolińskich*, wstęp A. Bułówna, J. Szczepaniec, Warszawa 1959.

Czachowska J., Loth R., *Przewodnik polonisty. Bibliografia. Słowniki. Biblioteki. Muzea literackie*, wyd. 2, Warszawa 1981 [tu: s. 73-86: *Bibliografia czasopism. Ujęcia całościowe. Czasopisma do końca XVIII w.*; s. 87-88: *Bibliografia zawartości czasopism*].

Garlicka A., *Przegląd opracowań historii prasy polskiej*, Warszawa 1961.

Goban-Klas T., *Zarys historii i rozwoju mediów. Od malowideł naskalnych do multimediiów*, Kra-

ków 2001.

Jocher A., *Obraz bibliograficzno-historyczny literatury i nauk w Polsce, od wprowadzenia do niej druku po rok 1830 włącznie*, t. 1, Wilno 1840.

Kowal J., „*Dziennik Wileński*” (1805-1806) i „*Gazeta Literacka Wileńska*” (1806) – kartka z historii rozwoju prasy polskiej na Litwie doby porozbiorowo-przedpowstaniowej, „*Rocznik Historii Prasy Polskiej*” 2020, t. XXIII, z. 1.

Kowal J., *Literackie oblicze „Dziennika Wileńskiego” (1805-1806 i 1815-1830)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2017.

Kowal J., *Literatura na łamach „Dziennika Wileńskiego” z lat 1805-1806*, [w:] *Staropolskie i oświeceniowe tematy i preteksty*, pod red. J. Kowal, M. Nalepy i R. Magrysia, Rzeszów 2016.

Lewicki J., *Prasa polska XVIII w. jako czynnik pomocniczy przy powstaniu Komisji Edukacji Narodowej*, „*Kresy*” 1923, nr 18–19.

Libera Z., *Życie literackie w Warszawie w czasach Stanisława Augusta*, Warszawa 1971 [tu: rozdział o prasie].

Maliszewski K., *Obraz świata i Rzeczypospolitej w polskich gazetach rękopiśmiennych z okresu późnego baroku. Studium z dziejów kształtowania się i rozpowszechniania sarmackich stereotypów wiedzy i informacji o „theatrum mundi”*, Toruń 1990.

Sobczak J., *Dzieje prawa prasowego na ziemiach polskich*, [w:] tegoż, *Prawo prasowe*, Warszawa 2000, s. 13-73.

Śnieżko A., *Materiały do historii prasy na Litwie w XVIII i XIX wieku*, „*Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego*” 1972, z. 4.

Tyrowicz M., *Prasa Galicji i Rzeczypospolitej Krakowskiej 1772-1850: studia porównawcze*, Kraków 1979.

Akceptacja Kierownika Jednostki lub osoby upoważnionej